



VOORMAN MOSES

als de wanden van de toekomst zich openen
is dat het uur van de grote passage

Foto's: Oud Palestina

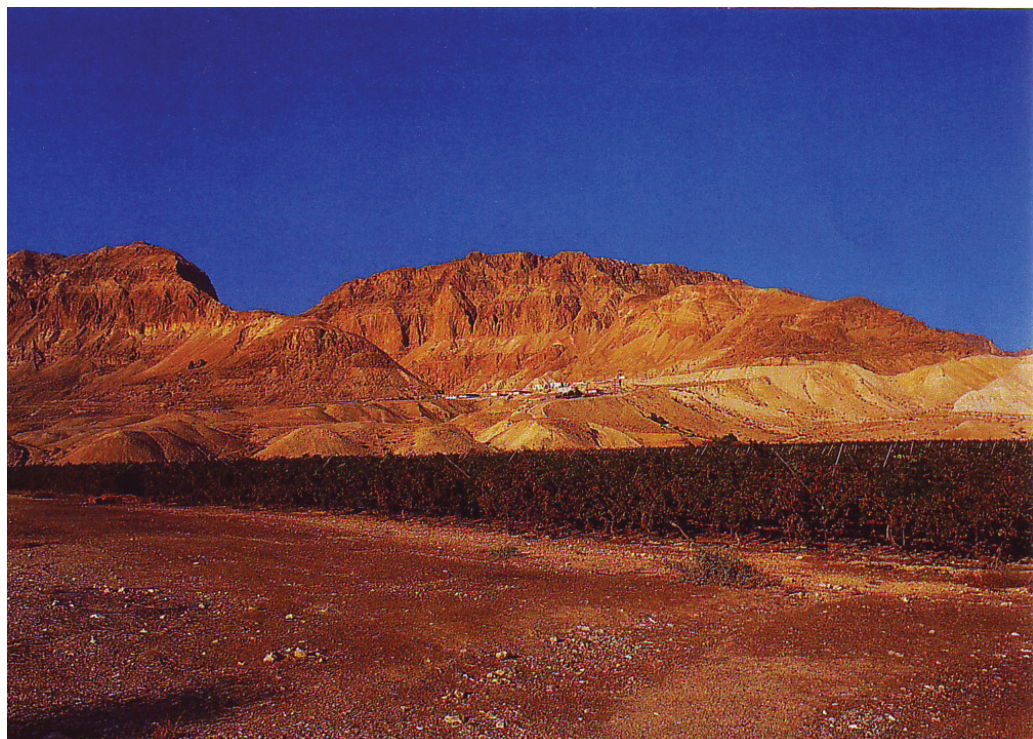


*‘Het volk herdacht de vroegere dagen,
de dagen van Moses’.*

*‘Waar blijft Jahweh, die de herder
van zijn kudde uit de wateren trok?
Waar blijft Hij, die in zijn hart
zijn heilige geest heeft gelegd -
Hij die Moses met zijn rechterhand
heeft geleid met goddelijke kracht?
Hij die de wateren kliefde voor hen uit
om voor eeuwig zijn naam te vestigen?
Hij die hen door de watervloed deed gaan,
als een steppepaard zonder te struikelen?
Als een kudde die naar de vlakke daalt
heeft de geest van Jahweh hen geleid’.*

*‘Ach, zie neer vanuit de hemel,
zie, naar ons om uit uw heilige woning
waar u in heerlijkheid leeft!
Waar blijft nu uw ijver en uw kracht,
waar is uw ontroering en uw medelijden?
Onthoud ze ons niet, want u bent onze Vader’!*

(Jesaja 63, 11-16)



Herder Moses

Vondeling aan de oever van de Nijl: kind van wie het vindt. Kind van drie maanden, een baby op z'n best: een mooi rond bolletje met grote heldere oogjes, handjes die zich al willen geven. Een stralende lach die onweerstaanbaar is als een lief gezicht boven het mandje verschijnt. Hier is geen vrouw, geen prinses tegen opgewassen. Zodra een kind kan lachen, is het al niet weerloos meer: lachen is ontwapenend - de meest zachte vorm van verweer.

Maar wie als een kind heeft gedobberd op het water van de Nijl, is geroepen om in aktie te komen overal waar het kleine wordt bedreigd en gediscrimineerd.

Moses riskeerde zijn toekomst door zijn stamgenoot te verdedigen tegen de zweepslagen van een werkgever in.

Hij klom naar de top van de Sinaï, om de levenswetten van Jahweh voor zijn volk te ontvangen.

Hij sloeg het gouden kalf, waaraan de versieringen van het leven waren geofferd, van zijn troon.

Moses was geen herder van geboorte. Hij werd herder door omstandigheden.

‘Terwijl hij neerzat bij een put, kwamen de zeven dochters van de priester van Midjan om water te scheppen en de drinkbakken te vullen voor de kudde van hun vader. Maar daar de herders hen kwamen verjagen, nam Moses het voor de meisjes op en gaf hun kudde te drinken’.

‘Eens dat Moses de kudde weidde van zijn schoonvader Jitro, priester van Midjan, en hij zijn kudde diep de woestijn in had gedreven, verscheen Jahweh hem in een vlammend vuur midden in een braambos’.

‘Jahweh sprak: Ik heb de ellende van mijn volk in Egypte gezien en zijn noodkreten om zijn onderdrukkers gehoord. Ja, ik weet hoeveel zij moeten doorstaan. Daarom ben ik neergedaald, om hen te bevrijden uit de macht van de Egyptenaren. Ik wil hen uit dat land wegleiden naar een schoon en uitgestrekt land, naar een land dat druipt van melk en honing. Jij moet mijn volk uit Egypte leiden’.

‘Moses nam dus zijn vrouw en zijn zonen, zette hen op ezels en keerde naar het land van Egypte terug’.

Uittocht

Moses was de herder, die zijn volk daadwerkelijk een menswaardig bestaan zou binnenleiden. Hij was de werker aan ‘strukturele’ bevrijding.

Hij had met de ogen van Jahweh de ellende van zijn volk gezien.

Hij zag hoe de slavendrijvers en onderbazen de mensen opzweepten tot arbeidsprestaties, waaronder zij in weinig jaren bezweken.

Hij zag hoe hun geest werd gedooft onder de leegte en de eentonigheid van de herhalingsarbeid en hun wil werd gebroken. Het was aan de mensen te zien, dat de liefde niet meer floreerde.

Hij zag hoe zij van Jahweh vervreemdden door de materialiteit van het bestaan, waaraan zij waren onderworpen.

Alleen een totale exodus zou een nieuw leven mogelijk maken.

Hij leidde zijn volk weg uit een land, waar de mens, het menselijk leven niet meer geëerbiedigd werd. Een land waar de milieurampen zich opstapelden, omdat aan de welvaart de mens werd opgeofferd.

De plagen, die het land over zich heen kreeg, waren de verschrikkingen die de arbeiders en de armen moesten ondergaan: water werd bloed, de waterdieren gingen te land, insecten werden immuun voor bestrijding, het vee werd ziek in het verpeste land, het hagelde midden in de zomer, mensen kregen allergische reacties, sprinkhanen vraten de bomen en gewassen kaal en de zon werd verduisterd. Toen stierven de kinderen.

Chaos in de natuur, waar palingen veranderen in slangen als water gaat smaken naar dood.

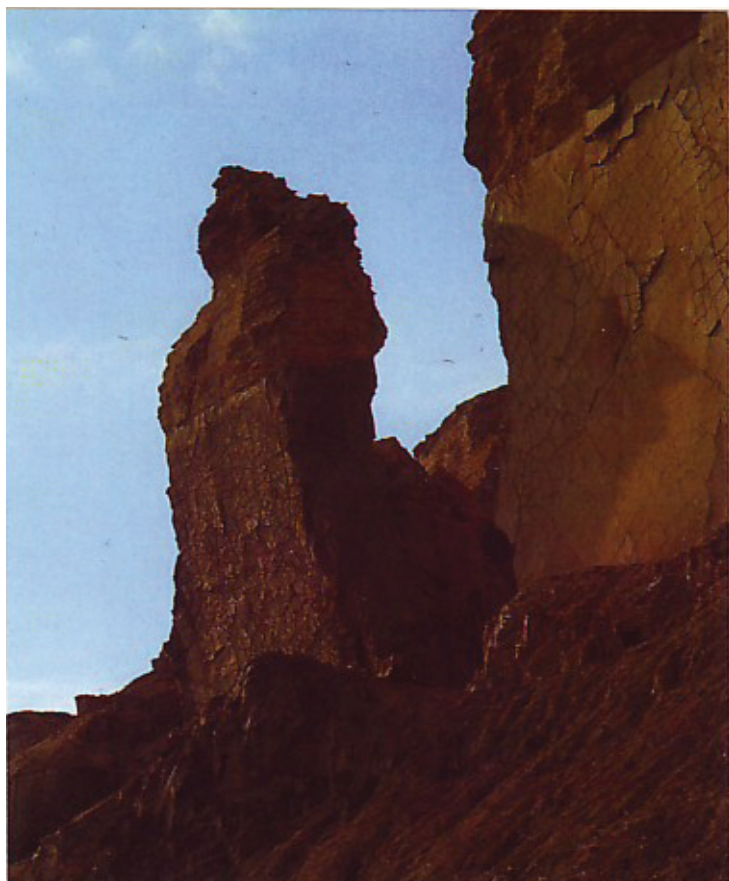
Beelden van het milieu waarin slavernij zich voltrekt.

Tijd voor uittocht uit een stervend milieu voor mens en dier.

Tijd voor intocht in een land waar gerechtigheid bloeit.

Doortocht naar een toekomst van vrede.

Moses, de grote Herder.



Moses

Als baby van drie maanden te vondeling gelegd
in een mandje aan de oever van de Nijl.
Door de Egyptische prinses geadopteerd,
aangenomen als haar eigen zoon.
Opgevoed aan het hof van de Farao,
waar hij zijn ontwikkeling en groei doormaakte,
zijn morele beginselen verwierf,
de Egyptische zonnegodsdienst leerde kennen.

Maar de band van het bloed is
de band met het hele verleden.
Hij zag hoe een man van zijn volk werd gemarteld.
Toen eindigde zijn leven als een prins:
hij sloeg toe en doodde de beul.
Hij werd op slag politieke vluchteling.
In de woestijn zette hij zich neer bij een bron
en wachtte er zonder huis en haard op asiel.

De zeven dochters van Jitro, de priester van Midjan,
zeven herderinnetjes in konflikt met de herders,
schoot hij te hulp. Weer stond hij rechtop.
Een van de meisjes werd zijn bruid, moeder
van zijn twee zoontjes die onbesneden waren.
Gemengd gehuwd met een priester-dochter,
schaapsherder, woestijnvader met zijn drie geloven,
naamloze Egyptische prins met een strafregister.

Hoorde hij niet wat Jahweh vanuit de hemel hoorde:
het gejammer van zijn volk, de zweepslagen ... ?
Waar was zijn vuur, zijn brandend verlangen
naar bevrijding, zijn revolutionaire drift?
Moest hij, de zwervende veelgelovige,
de man worden van de grote oecumene?
Zou hij, die al zijn identiteit verloor,
de grondlegger worden van de bevrijdingstheologie?



De brandende braambos

Midden in een braambos vlammen vuur.
De hitte houdt Moses schreeuend tegen.
Hij slaat de handen voor zijn ogen.
Is de zonnegod hem tot hier gevolgd,
de vuurgod die hem had begeistert
en in Egypte zijn hartstocht had gewekt?
Of de woestijn god, die de eenzaamheid
bewoonde en riep om water uit de bron?

Maar Jahweh riep hem 'Moses Moses',
ik ken je bij je eigen naam.
Probeer niet dichterbij te komen,
wil niet 'achter' de dingen kijken,
wil niet ontraadselen wat mysterie is.
Zie 'in' wat is: ik ben het, vuur.
Wil jij vandaag mijn naam vernemen?
Ik ben het zijn van alwat is.

Ik ben het sap in het groene gewas,
de warmte waarvan de bomen groeien.
Ik ben het bloed dat in je stroomt,
ik ben de bron van vreugde in je lichaam.
De bergen zijn mijn altaartafel,
onder tempelbomen ligt mijn huis.
Waar je staat is de aarde heilig
en heilig ben jij barrevoets.

Maar nu brandt het hart van Jahweh.
Ondraaglijk is zijn pijn,
onhoudbaar is zijn eeuwig zwijgen.
Er trappen kinderen op mijnen,
soldaten vechten man tegen man.
En zijn vrouw wordt verkracht.
Hij roept iedereen bij name:
Red mij, red mijn volk!

God schreeuwt het uit in de kranten,
dat hij 'ziet': de ellende van zijn volk.
Neergedaald in Amnesty is hij als
oplaaiend vuur, het grote geweten,
opgestaan in de toorn van de derde wereld.
De verbannen God is hij,
die wegleidt uit de slavernij
en zendt om nu de intocht in te luiden.

Intocht in het land van morgen waar
in de buurlanden Palestina en Israël
vredesduiven vliegen af en aan,
waar de aarde niet meer wordt ontheiligd
en niet meer van ontzetting beeft,
waar het water weer parelt als kristal,
de bomen mensen voeden en genezen,
mensen dieren vrienden zijn.



Afscheid

Daags daarna stond hij er weer.
Nog voelde hij de gloed in zijn gezicht.
In het duister van de tent was het
de hele nacht in zijn ogen blijven lichten.
In alle vroegte werd hij
onweerstaanbaar naar buiten getrokken.
Het kamp lag nog in diepe rust.
Het juichte in hem, maar telkens
drongen de tranen zich weer in hem op.
Hij stond daar, wankelend
tussen waan en werkelijkheid.

Nooit was hij méér zichzelf geweest
dan daags tevoren, op deze plaats
toen hij zijn eigen naam had horen klinken
door de woestijn 'Moses Moses' ...
Daar stond de braamstruik, verstrengeld
in andere maar groener en frisser
als na een weldadige regen.
Nu geen vuur meer, geen stem,
geen eeuwigheid die doorbrak in de tijd.
Nu geen God in lichterlaaie,
geen God die zei 'Ik ben',
want van God was niets meer te zien.
Geen enkel teken, dat God er was geweest,
geen sporen van verbranding,
geen heilige grond.

Hij stond daar stil voor zich uit te staren,
hield zijn sandalen aan
en leunde op zijn herdersstaf.
Hij voelde zich een verloren man,
verloren aan een onuitwisbare droom.
De aarde, het groen en de lucht
waren aan zichzelf ontstegen.
Het vuur, dat in zijn herinnering
bleef branden, ging hem verteren.
Het vuur van God, die had gezegd:
ik heb de ellende van mijn volk gezien -
daarom ben ik neergedaald

om het te verlossen -
om het te geleiden naar een land
dat druipt van melk en honing.

Weggeroepen van de weidegronden,
nog even omziend naar het lammetje,
dat gisteren was geboren,
stond hij daar - met lege handen -
voor de braambos als alle andere.

Verschijnt God alleen in vuur
als de wereld moet worden gered,
als de mensheid dreigt dood te vriezen,
als de mens zijn licht verduistert
en zich heeft begraven in zichzelf?
Een God van de wereld,
een God voor de wereld,
Schepper en Behoeder altijd weer?

Thuis gekomen rustte zijn hand anders
op de kopjes van zijn kinderen.
En toen hij zijn arm om het middel legde
van zijn vrouw, die bezig was het eten
te bereiden boven een houtskoolvuur..
sloeg hetzelfde vuur weer door hem heen.
Wie was zij? Was ook zij werkelijkheid
of waan, taal en teken van Jahweh?

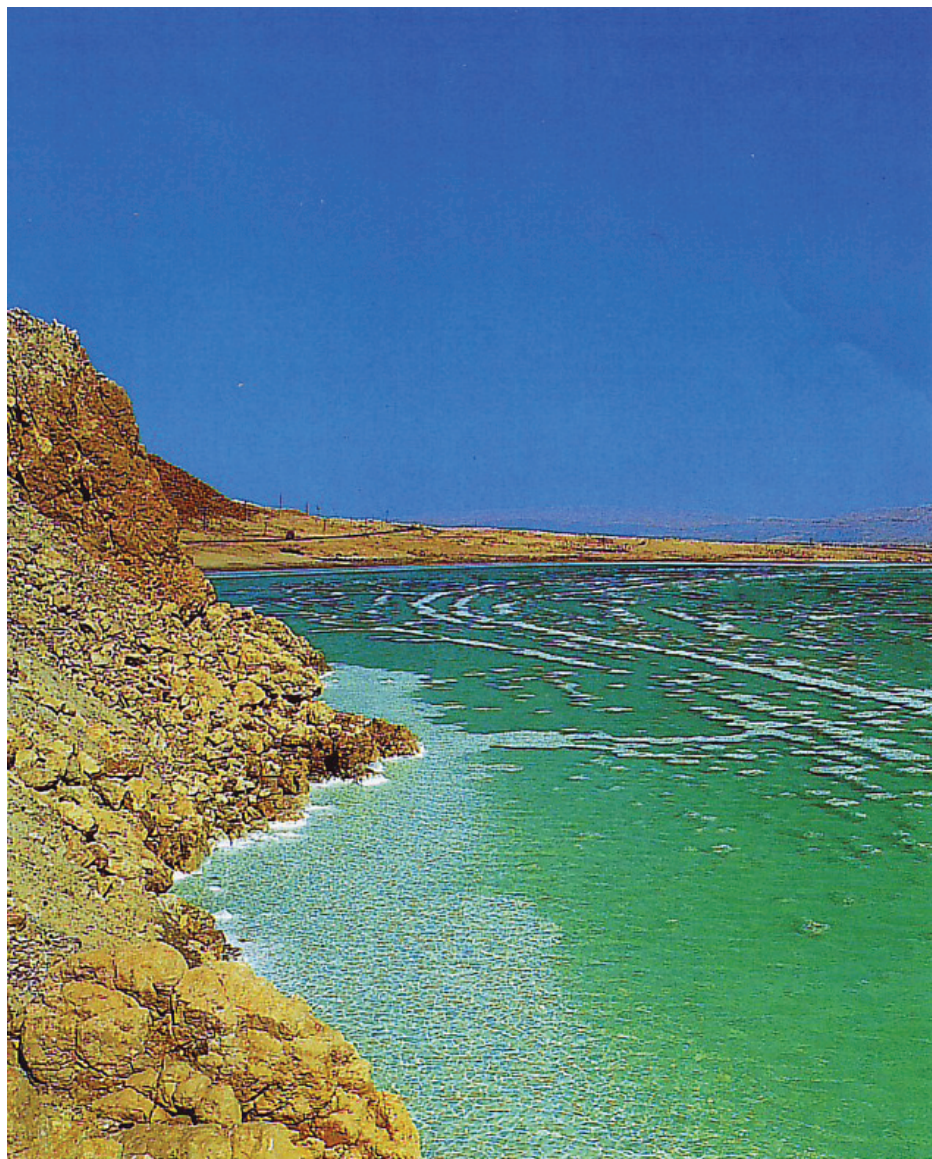
Plotseling zagen zijn ogen in alles
wat versluisd was het licht,
de geopenbaarde en zich openbarende
werkelijkheid. En hij wist: zo is God,
altijd voorbij, achteraf geweten,
verscholen, zich weerhoudend
om ons niet door heimwee te verteren.
Maar zo nabij, dat hij ieder ogenblik
in lichterlaaie tussen ons kan staan.
Zo verzonken in alwat bestaat,
dat de werkelijkheid in zichzelf
kan bestaan en toch -
zijn warmte ervaarbaar
als de warmte van het eigen bloed.

Plotseling verstond hij
de stem van Jahweh
in het geluid van de schepping,
in de stem van mensen en dieren.
Het lied om bevrijding,
de schreeuw van zijn volk,
het angstige huilen van een kind
in ballingschap geboren
klonk als een niet meer te stillen echo
van het eerste woord 'Ik ben'...

Toen is hij op weg gegaan,
de uittocht tegemoet.
Op zijn weg slechts 'vonken'
van Gods aanwezigheid, tekens
en verlichte ogenblikken
op zijn weg naar mensen,
op zijn weg naar God.

Soms was daar Zijn naamloze
aanwezigheid in een vuurzuil,
wanneer de lichtglans was vervaagd
van de brandende braambos.
Dan weer was er een lichtende wolk,
om de intocht in te leiden:
dáár is God te vinden 'vóór ons'.

Vlak voor de doorgang
naar het Beloofde Land,
vlak voor de doorgang
naar de eeuwigheid
zag hij een ogenblik om naar
de brandende niet verbrandende
braambos ver in zijn verleden.
Nog laaide in hem het oude vuur,
ook al dacht hij, dat het smeulde
in zijn laatste resten.
Hoe vaak had hij immers
zijn eigen antwoord
woordeloos herhaald
'Hier ben ik'!



Moses en Sippora

Nog smeult het vuur na
waar Moses en Sippora
de lichte trilling zagen
in de doornhagen,

aanbiddend ritselen van blaren,
bomen die nog bleven staren
naar de weerschijn in het zand.
Waar lag het beloofde land?

Geen knetterende vlammen meer,
geen stem, geen noodweer -
enkel nog het blinde weten
van wie 'ik ben de zijnde' heette.

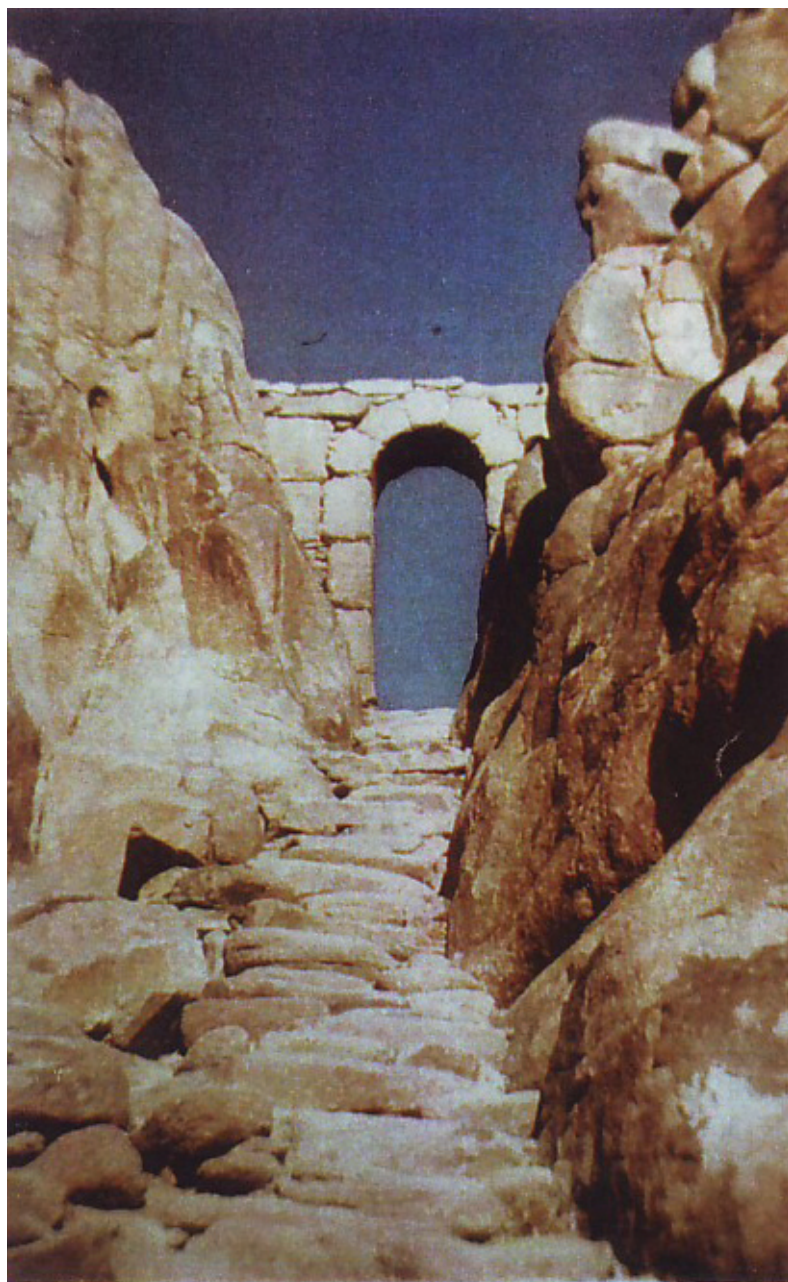
Terwijl de paarse bramen gloeien
is de struik opnieuw gaan bloeien
van de gloed van Gods gezicht.
En toen werd alle schaduw licht.

Het lichten van binnen:
het vuur in de zinnen,
het groen van het gras,
het wilde struikgewas.

Geheimenissen tussen mensen,
pijn van onvervulde wensen.
Angst om uit te treden
uit een dróóm van vrede.

Uittocht uit de zekerheden,
trektocht over onbetreden
paden waar de aarde brandt.
Intocht in het niemandsland.

Dit is het land der tederheden
waar men met armen vol gebeden
elkaar omhelst en binnengaat -
waar het vuur van God ontstaat.



Uit het boek van de uittocht

In die tijd,
toen het volk van Israël onderdrukt werd in Egypte,
ging hun leider Moses naar de Farao en sprak:
‘We moeten drie dagreizen ver de woestijn in
om Jahweh, onze God, een offer te brengen’.
Maar de Farao, de koning van Egypte, sprak tot Moses:
‘Waarom houdt gij de Israëlieten van hun werk af?
Er is toch al te veel van dat volk
en nu zoud gij nog willen dat ze het werk neerleggen?’
En nog diezelfde dag gaf Farao
aan de slavendrijvers en onderbazen het bevel:
‘Geef in het vervolg aan het volk geen stro meer
om tichels te maken zoals tot nu toe;
ze moeten het zelf maar bij elkaar gaan zoeken.
Toch moet gij evenveel tichels van hen blijven eisen
als ze tot nu toe hebben gemaakt
en er niets van laten schieten.
Want, ze zijn lui en daarom schreeuwen ze:
wij willen onze God een offer brengen.
Voor die mannen moet het werk worden verzwaaard;
dan zullen ze daarop blijven letten en niet op leugens’.

Zo brachten de slavendrijvers en onderbazen het over
aan het volk van Israël.
En de Israëlieten moesten heel Egypte afzoeken
om strostoppels te verzamelen.
En ondertussen ranselden de slavendrijvers
de leiders van Israël af en ze zeiden:
laat uw volk evenveel tichels leveren als voorheen.
Toen gingen de leiders van Israël zich beklagen bij Farao.
Maar deze antwoordde hen:
‘Lui zijt gij, lui!
Daarom zegt gij: we moeten aan Jahweh een offer gaan brengen.
Vooruit aan het werk!
Ge krijgt geen stro,
maar hetzelfde aantal stenen zult gij leveren’.

Exodus

Zolang de schepping een ontwikkelingsgebeuren is, een doortocht door de tijd, zolang de mensheid de uittocht beleeft van gebrokenheid naar heelheid, zolang mensen de overtocht maken van levendood-leven, zal het Exodus-verhaal oude en nieuwe geschiedenis zijn.

Ook vandaag staan wij midden in de uittocht. De gevangenen van onze zgn. welvaartsstaat zijn wij allen min of meer - maar temidden van ons zijn grote groepen verdrukten, tot 'minderen gemaakten', slaven ...

Dat zijn zij, die in de massa-productie als arbeiders de laagst menselijke arbeid tegen het laagste loon moeten verrichten. Er zijn nog onderbazen: productieiders opgekomen uit het volk.

Er zijn nog opzichters: managers voortgekomen uit de heersende klasse.

Er is nog een farao: geld, economie. Deze regeert de wereld. En deze geldafgod zegt: dacht je nu werkelijk dat deze mensen vrij willen hebben (tussen kerstmis en nieuwjaar, op goede vrijdag, op allerheiligen en allerzielen...) om aan eredienst te doen, om God te aanbidden drie dagen ver weg van het slavenland? Ik ken hun god niet eens - wat zou ik dan rekening met hem houden! Wat zij willen is werkonderbreking omdat zij lui zijn; dat is het. En julie (van de vakbeweging en de kerk) maakt de mensen veel te bewust en werkt de werkeloosheid in de hand. Er is toch al te veel van dat volk ... Voor hen moet het werk worden verzaamd; dan zullen ze daarop blijven letten en niet op leugens. We zullen het productiepeil verhogen, dan vergeten ze hun dromen wel. Ik zal er zelfs meer uithalen dan er in zit: ik verschaf hen niet de bouwstoffen van het leven, maar produceren zullen ze!

Wie voeren hier de vrijheidsstrijd, wie zetten de uittocht in? Welke bevrijdingsbeweging is hier sterk genoeg? Ons christendom niet, want dat is te laf, te weinig strijdbaar en realistisch, te gevoelig voor tegenstanders. Ons socialisme niet, want dat is te liberaal, te weinig diep in zijn denken en doen. Maar uit de kruisbestuiving van beiden moet een christelijk-socialistische beweging voortkomen, die zo diep gaat en zo ver reikt als het leven zelf, als een bevrijdingsbeweging voor allen die kwetsbaar, minder redzaam, gebonden en onderdrukt zijn.

Maar alleen uit de kruislingse bestuiving van krachtig leven komt krachtig nieuw leven voort.

Of zal er een nieuwe inspiratie opkomen, waar politiek en mystiek elkaar bevruchten?

In het boek van de Uittocht staan daar als twee prototypen naast elkaar: Moses en Aäron. Zij zijn de vertegenwoordigers en voor-gangers van het politiek en mystiek handelen temidden van het volk. De gebroeders - samen geroepen het volk te bevrijden.

Moses: de grote politieke en maatschappelijke leider, de vrijheids-strijder die de berg beklom en - onder beide armen gesteund tot God biddend - vocht voor zijn volk. Aäron: de hogepriester, die het heilige der heiligen mocht binnengaan, die offers opdroeg als vruchten van menselijke overgave aan God - maar die meeding om de farao te overwinnen.

Moses zegt: Ach Heer, zend toch liever een ander dan mij - ik ben helemaal niet welbespraakt, ik ben het vroeger nooit geweest en ben het ook nog niet. Jahweh zegt: Is je broer Aäron er ook niet? Ik weet, dat hij gemakkelijk spreekt! Zie, hij komt je al tegemoet en verheugt er zich op jou terug te zien. En dan (hoe merkwaardig) volgen deze woorden: hij zal jouw tolk zijn - en jij zult zijn God zijn. Deze geweldige oud-testamentische visie is als een beginselverklaring van Godswege ...

Het samengaan van politiek en mystiek was hier zo indringend en daadwerkelijk, dat zo de uittocht kon worden gerealiseerd van het slavenland naar het beloofde land. Deze kracht was niet te stuiten. En dan de grote haast van Exodus: niet uitgebreid aan tafel gaan om te vieren wat nog gedáán moet worden, maar ijlings vertrekken; nu zijn de tekenen van lijden zichtbaar aan de deurposten; nu aan de feitelijke situatie ontsnappen of nooit!

Alleen temidden van grote verwarring is de uittocht mogelijk. Alleen nú - temidden der plagen van economische recessie en werkeloosheid - kunnen we de ketens van de arbeid verbreken. Nu kunnen we komen tot een eerlijke herverdeling van arbeid, geld en tijd, waardoor een heel nieuw evenwicht tot stand kan komen tussen gebonden tijd en vrije tijd. Nu kunnen we de ban doorbreken van een ongebreidelde materiële overheersing, om te gaan ervaren, dat het vanzelf manna gaat regenen als we de vleespotten in de steek kunnen laten. De tekenen staan in ons midden.

Waar de ongelovige het onheil ziet, ziet de gelovige het heil.



*‘wie niet meegaat
blijft achter’*

Tochtgenoten

Demonstreren
vreedzaam meelopen
in een fakkeloptocht
voor vrede
in de kerstnacht
is het begin
van een tocht.

Een uittocht.

Protesteren
tegen de heerszucht
van kerk en staat
is een veldtocht
door bezet gebied
naar het podium
van de vrijheid.

Een doortocht.

Provoceren
is omverwerpen van
muren slavernij en
barricaden van onvrede
die de overtocht
naar nieuw land
tegenhouden.

Een intocht.